

راهکاری در کاهش جمعیت کیفری؛ آزادی مشروط زندانیان محکوم به حبس^۱

عبدالرحیم دادگر نیا^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱۲/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۲/۰۷

آزادی مشروط زندانیان محکوم به حبس راهکاری مفید و مؤثر در کاهش جمعیت کیفری است که قانونگذار در فصل هشتم از باب دوم قانون مجازات اسلامی به آن پرداخته است و شرایط و چگونگی اعمال آن در ماده ۵۸ به بعد از قانون مرقوم پیش بینی شده است. وفق مقررات ماده یاد شده، دادگاه صادر کننده حکم می تواند در مورد محکومان به حبس بیش از ۱۰ سال، پس از تحمل نصف آن و در سایر موارد پس از تحمل یک سوم مدت حبس، به پیشنهاد دادستان یا قاضی اجرای احکام با رعایت شرایط مقرر حکم به آزادی مشروط صادر کند. شرایطی که موجبات آزادی مشروط محکوم علیه را فراهم می کند، عبارتند از:

۱ - یادآور می شود که این یادداشت، پیش تر، در صفحه ۵ شماره ۴۶۶ روزنامه «قانون» به تاریخ نهم اسفندماه ۱۳۹۳ منتشر شده و به نشانی روبه رو قابل دسترسی است: <http://ghanoondaily.ir/news/44379>

۲- نویسنده مسؤول: رئیس شعبه ۳۸ دادگاه تجدیدنظر استان تهران و عضو اصلی دادگاه بدوی انتظامی سردفتران و دفتریاران.

الف: محکوم علیه در طول مدت اجرای مجازات همواره از خود حسن اخلاق و رفتار نشان دهد.

ب: حالات و رفتار محکوم علیه نشان دهد که پس از آزادی دیگر مرتکب بزه‌ی نخواهد شد.

پ: به تشخیص دادگاه تا آنجا که امکان دارد ضرر و زیان مورد حکم یا مورد موافقت مدعی خصوصی را بپردازد و یا قراری برای پرداخت آن ترتیب دهد.

ت: محکوم علیه پیش از آن از آزادی مشروط استفاده نکرده باشد.

تأیید انقضای مواعد فوق الذکر و احراز حسن اخلاق و رفتار محکوم علیه و احراز حالات و سکنت وی که نشان دهد پس از آزادی و استخلاص از زندان، دیگر مرتکب بزه‌ی نخواهد شد، پس از گزارش رئیس زندان یا قاضی اجرای احکام خواهد بود. مشارالیه موظف است مراتب انقضا و مواعد مقرر و وضعیت زندانی را در رابطه با تحقق شرایط مذکور بررسی و در صورت احراز آن پیشنهاد آزادی مشروط محکوم علیه را به دادگاه تقدیم کند. وجوه افتراق مقررات قانون اخیر التصویب با قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۵/۸ کمیسیون امور قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی این است که وفق مقررات ماده ۳۸ قانون سابق هر کس برای بار اول به علت ارتکاب جرمی محکوم به حبس می‌شود و نصف مجازات مقرر را می‌گذراند، دادگاه صادر کننده حکم محکومیت قطعی می‌توانست با وجود شرایط مقرر در آن ماده حکم به آزادی مشروط صادر کند. در حالی که در ماده ۵۸ قانون اخیر التصویب قید عبارت «بار اول» از متن ماده حذف شده و ظاهراً محکومان به حبس تعزیری پس از بار اول نیز در صورتی که قبلاً از آزادی مشروط استفاده نکرده باشند، می‌توانند از مقررات مربوط به آزادی مشروط استفاده کنند. وجه افتراق دیگر مواد مرقوم در مورد محکومانی است که مدت محکومیت آنها کمتر از ۱۰ سال حبس تعزیری است. بدین مضمون که در قانون جدید پس از تحمل یک سوم مدت مجازات به پیشنهاد دادستان یا قاضی اجرای احکام با وجود شرایط لازم حکم به آزادی مشروط صادر می‌شود در حالی که وفق مقررات ماده ۳۸ قانون سابق محکوم علیه باید نصف مجازات مقرر در حکم را سپری می‌کرد تا از مقررات مربوط به آزادی مشروط بهره‌مند می‌شد. وجه افتراق دیگر قانون جدید با قانون سابق در رابطه با مجازات حبس توأم با جزای نقدی است. بدین مضمون که در قانون سابق محکوم علیه باید جزای نقدی مقرر در حکم را می‌پرداخت یا با موافقت رئیس

حوزه قضایی ترتیبی برای پرداخت آن فراهم می‌کرد در حالی که قانون جدید در رابطه با پرداخت یا عدم پرداخت جزای نقدی توأم با حبس ساکت است و به نظر می‌رسد آزادی محکوم علیه با وجود عدم پرداخت جزای نقدی در صورت فراهم بودن سایر شرایط بلامانع خواهد بود.

وجه افتراق دیگر مقررات ماده ۵۸ قانون اخیرالتصویب با مقررات ماده ۳۸ قانون سابق این است که مراتب حسن اخلاق و رفتار محکوم علیه در طول مدت آزادی مشروط و حالات و سکنات وی که نشان دهد پس از آزادی و استخلاص از زندان، دیگر مرتکب بزه‌ی نخواهد شد. در قانون سابق باید به تأیید رئیس زندان محل گذراندن محکومیت و قاضی ناظر زندان و رئیس حوزه قضایی می‌رسید در حالی که در قانون اخیر پس از گزارش رئیس زندان مراتب صرفاً باید به تأیید قاضی اجرای احکام برسد تا پیشنهاد آزادی مشروط محکوم علیه را به دادگاه تقدیم دارد.

از دیگر وجوه افتراق قانون مجازات اسلامی اخیرالتصویب با قانون مجازات سابق این است که در قانون قبلی مدت آزادی مشروط کمتر از یک سال تجویز نشده بود در حالی که وفق مقررات ماده ۵۹ قانون اخیر چنانچه مدت باقی مانده حبس محکوم علیه کمتر از یک سال باشد، مدت آزادی مشروط وی نیز معادل بقیه مدت حبس خواهد بود. دادگاه ضمن صدور حکم به آزادی مشروط می‌تواند محکوم علیه را به اجرای دستوراتی ملزم کند، چنانچه محکوم علیه در طول مدت آزادی مشروط بدون عذر موجه از دستورات دادگاه تخلف کند، برای بار اول، یک تا دو سال به مدت آزادی مشروط وی اضافه خواهد شد. در صورت تکرار یا ارتکاب جرایم عمدی مستوجب حد یا قصاص یا دیه یا تعزیر تا درجه هفت، علاوه بر مجازات جرم جدید، باقی مانده مدت محکومیت وی به مرحله اجرا در خواهد آمد.

به هر حال، اعمال مقررات مربوط به آزادی مشروط زندانیان محکوم به حبس تا حدود زیادی در کاهش جمعیت کیفری و اصلاح بزه‌کاران مفید و مؤثر خواهد بود. امید است که قضات محاکم در صورت دارا بودن شرایط لازم موجبات اعمال مقررات مربوط به آزادی مشروط زندانیان محکوم به حبس را فراهم آورند تا هم شاهد کاهش جمعیت کیفری زندانیان بوده و هم با بازگشت محکوم علیه به کانون خانواده، شاهد جلوگیری از احتمال از هم پاشیدگی آن باشیم.